

การใช้คำ “ที่” ในสมัยรัชกาลที่ 4

วิลาวัลย์วิชญ์เวคิน

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาการใช้คำ “ที่” ในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การใช้คำ “ที่” ในสมัยรัชกาลที่ 4 เพื่อเปรียบเทียบการใช้คำว่า “ที่” ระหว่างสมัยรัชกาลที่ 4 กับสมัยสุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ สำหรับข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์นั้นมาจากเอกสารสมัยรัชกาลที่ 4 จำนวน 3 เล่ม ได้แก่ ราชกิจจานุเบกษา สมัยรัชกาลที่ 4 ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2349-2400 และประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2401-2404 ผลการศึกษาพบว่าคำว่า “ที่” ในสมัยรัชกาลที่ 4 มีการใช้ถึง 6 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ 1) ใช้เป็นคำนำหน้าประโยคลดฐานะ 2) ใช้หลังคำกริยา “เป็น” 3) ใช้เป็นคำบุพบท 4) ใช้เป็นคำซ้อน 5) ใช้ปรากฏร่วมกับคำว่า “จะ” เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี 6) ใช้นำหน้าหัวข้อของประโยค เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลการใช้คำ “ที่” ในสมัยรัชกาลที่ 4 กับสมัยอื่น ๆ พบว่าคำว่า “ที่” ในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นคำที่มีการใช้อย่างหลากหลายมากกว่าการใช้คำว่า “ที่” ในสมัยอื่น

คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ประเทศไทย

wilawunw@gmail.com

บทความวิจัย

รับบทความ: 12 กันยายน 2564

แก้ไขบทความ: 15 ตุลาคม 2564

ตอบรับ: 17 พฤศจิกายน 2564

คำสำคัญ ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ ไวยากรณ์ การกลายคำ
ไวยากรณ์ คำเชื่อม

The use of /thĩ:/ in King Rama IV period

Wilawun Wisanuvekin

Abstract

This paper aims to analyze the word /thĩ:/ in the King Rama IV period and compared it with /thĩ:/ in the Sukhothai period, Ayudhaya period, and Rattanakosin period. The data came from three documents in King Rama IV period: Rajakitchanubeksa in King Rama IV period, Prachum Prakat in King Rama IV period (B.E. 2349-2400), and Prachum Prakat in King Rama IV period B.E. 2401-2404). The results of this study revealed that /thĩ:/ in King Rama IV period was used in six ways: 1) before a clause, 2) after the verb /pēn/, 3) as a preposition, 4) as a compound word, 5) as a part of the verb phrase with /thĩ:/, and 6) before the topic of a sentence. The comparative study found that /thĩ:/ in King Rama IV period had more many functions than /thĩ:/ in another period.

*Faculty of Humanities
and Social Sciences
Uttaradit Rajabhat University
Thailand*

wilawunw@gmail.com

Research Article

Received: 12 September 2021

Revised: 15 October 2021

Accepted: 17 November 2021

Keywords: Historical Linguistic, Grammar,
Grammaticalization, Connection words

1. บทนำ

ภาษาที่ยังมีการใช้อยู่สืบเนื่องยาวนานมาจนถึงปัจจุบันนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวภาษาอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเกิดจากปัจจัยภายในจากภาษานั้น ๆ หรือเกิดจากปัจจัยภายนอก อาทิ การสัมผัสกับภาษาอื่นที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการรับอิทธิพลในระดับต่าง ๆ เข้ามา ตั้งแต่ระดับระบบหน่วยคำ ระบบประโยค ภาษาทั้งระบบ และความหมาย (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2540, น. 123)

การศึกษาภาษาในระดับหน่วยคำที่แตกต่างหลากหลายนั้นมีส่วนสำคัญทำให้เกิดความเข้าใจถึงลักษณะทางไวยากรณ์ที่เกิดขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นการเลือกศึกษาเฉพาะสมัยหรือข้ามสมัยก็ตาม ผู้วิจัยมีความสนใจการวิจัยเรื่องการใช้คำ “ที่” ในสมัยรัชกาลที่ 4 นี้ ทั้งนี้เกิดจากข้อสงสัยของผู้วิจัยเองเมื่อได้อ่านเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 4 และพบว่ามีการใช้คำ “ที่” ที่แตกต่างไปจากการใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน อยู่หลายลักษณะด้วยกัน เช่น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งจีนสินเป็นที่ขุนพิสุทธสินภาษีเจ้าภาษีเก็บ
ตามลำน้ำเจ้าพระยา

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 27)

คำว่า “ที่” ในตัวอย่างข้างต้นเป็นคำนามที่มีความหมายแสดงตำแหน่ง หรือยศ โดยมีชื่อตำแหน่งหรือยศตามมา ในปัจจุบันคำว่า “ที่” ที่ใช้นำหน้าคำแสดงตำแหน่งหรือยศนั้นไม่พบแล้ว

อีกกรณีหนึ่งการใช้คำว่า “ที่” ซึ่งปรากฏเป็นคำซ้อนโดยคำที่ตามหลังที่จะเป็นคำกริยา หรือคำนาม ใช้เพื่อเป็นคำซ้อนความหมาย ปัจจุบันคำซ้อนในปัจจุบันไม่พบว่ามีโครงสร้างดังกล่าว เช่น

ถ้าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเสด็จพระราชดำเนินไปประพาศ
ประทับอยู่ที่พระนารายณ์ราชนิเวศวังเมืองลพบุรีนาน ๆ แล้วจะต้องโดยเสด็จพระราชดำเนิน
ไปอยู่ด้วย ถ้าเป็นรดแล้งกลัวจะหาที่อาไศรยยาก เพราะเรือไปจอดไม่ได้ก็ให้คิดหาที่ไร่
ที่สวนในเมืองลพบุรี เป็นที่ของในกรมเจ้านายแลเป็นของตัวของท่านขุนนางนั้น ๆ เอง
(ราชกิจจานุเบกษา, น. 24)

เมื่อผู้วิจัยสำรวจงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้คำ “ที่” ของพรทิพย์ กิจสมบัติ
(2524) ที่เป็นการศึกษาคำ “ที่” ที่ปรากฏในภาษาไทยจากจารึก และเอกสารต่าง ๆ
ตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์แล้วเห็นว่า เป็นการศึกษาคำโดย
พิจารณาภาพรวมของคำว่า “ที่” ที่ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ทั้งหมด แต่ที่ผู้วิจัย
สนใจคือเฉพาะภาษาในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งพบว่ามีข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือ
ราชกิจจานุเบกษาที่ไม่ปรากฏการใช้คำว่า “ที่” บางลักษณะตามที่พรทิพย์ กิจสมบัติ
(2524) ได้ศึกษามาก่อนหน้านี้

การศึกษาคำการใช้คำว่า “ที่” ในบทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึง
ลักษณะการใช้คำ “ที่” ในสมัยรัชกาลที่ 4 และเพื่อให้เห็นถึงลักษณะการใช้คำที่อาจ
เหมือนหรือแตกต่างกันของคำว่า “ที่” โดยจะพิจารณาเฉพาะในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4
และพิจารณาเปรียบเทียบกับข้อมูลการใช้คำที่พบในงานวิจัยอื่น ซึ่งจะให้เห็น
ลักษณะทางภาษาและการเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ที่เกิดขึ้นจากอดีตจนถึง
ปัจจุบัน

2. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดภาษาศาสตร์โครงสร้างตามแนวคิดของวชิรินทร์
ภานุพงศ์ (2520) และแนวคิดของพรทิพย์ กิจสมบัติ (2524) ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีที่

วิเคราะห์ไวยากรณ์และบ่งบอกหน้าที่ทางไวยากรณ์โดยการวิเคราะห์การปรากฏคำตามตำแหน่งต่าง ๆ ในประโยค

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์คำว่า “ที่” ได้มีนักวิจัยและนักภาษาศาสตร์หลายท่านที่ได้ศึกษาหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำว่า “ที่” ไว้ ดังนี้

ดุษฎีพร ชำนิโรคศานต์ (2512) ศึกษาเรื่องอนุพากย์ในภาษาไทย โดยได้จัดคำว่า “ที่” เป็นคำเชื่อมสามัญ นำหน้าอนุพากย์นาม อนุพากย์คุณศัพท์ หรืออนุพากย์วิเศษณ์ หรือเป็นคำเชื่อมสัมพันธ นำหน้าอนุพากย์คุณศัพท์ ส่วน “ซึ่ง” และ “อัน” เป็นคำเชื่อมสัมพันธ นำหน้าอนุพากย์คุณศัพท์ “อัน” ปรากฏใช้ในภาษาเขียนเป็นส่วนใหญ่

กัญจนา สนิธวานนท์ (Sindhvananda, 1970) ศึกษาเรื่อง The verb in Modern Thai ได้กล่าวถึงคำว่า “ที่” “ซึ่ง” และ “อัน” ว่า “ที่” เป็นคำนำหน้าอนุประโยค (Complementizer) และเป็นคำเชื่อมสัมพันธ (Relativize) แม้คำว่า “ที่” “ซึ่ง” และ “อัน” จะเป็นคำเชื่อมสัมพันธได้เหมือนกัน แต่การใช้ก็ต่างกัน คือ “ที่” จะตามหลังนามวลีเพื่อกำหนดให้นามวลีนั้นแตกต่างจากนามวลีอื่น ๆ ที่หมายถึงสิ่งที่เป็นประเภทเดียวกัน “ซึ่ง” จะตามหลังนามวลีเพื่อบอกรายละเอียดของนามวลีและจะช่วยเชื่อมประโยคที่นำหน้ากับประโยคที่ตามหลัง “ซึ่ง” ส่วน “อัน” จะใช้ได้เช่นเดียวกับ “ซึ่ง” แต่นิยมใช้ในภาษาแบบคลาสสิก

พิมพ์รณ สุวรรณมาลิก (Suwannamalik, 1974) ศึกษาเรื่อง Sentential Complementation in Thai ได้กล่าวถึง “ที่” ว่าเป็นคำนำหน้าอนุประโยค (Complementizer) ส่วน “ซึ่ง” และ “อัน” มิได้กล่าวถึง

ภาสินี ศรีหิรัญ (2524) ศึกษาเรื่อง ที่ ซึ่ง อัน ในคุณานุกรประโยค ได้กล่าวถึงคำ “ที่” “ซึ่ง” และ “อัน” ว่าเป็นคำชนิดเดียวกัน เรียกว่า คำนำหน้าอนุประโยค (Complementizer) แต่ใช้แตกต่างกัน คือ “ที่” ปรากฏในบริบททั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะในภาษาพูด “ซึ่ง” ปรากฏในสถานการณ์กึ่งทางการ เช่น ในภาษาเขียนทั่ว ๆ ไป การพูดที่เป็นพิธีการหรือในสถานการณ์เฉพาะที่ต้องการเน้น ส่วน “อัน” ปรากฏใน

สถานการณ์ที่เป็นทางการ ภาษาสูงที่เรียกว่า สำนวนวรรณกรรมชั้นสูง หรือแบบคลาสสิก (highly literary or classical style) และใช้ในภาษาเขียนที่เป็นทางการ เช่น ในภาษาร้อยแก้วชนิดเทศนาโวหาร หรือในการพูดแบบทางการ

พรทิพย์ กิจสมบัติ (2524) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้คำ ที่ ซึ่ง อัน โดย ผลการวิจัยพบว่าคำว่า “ที่” “ซึ่ง” และ “อัน” มีการใช้ที่แตกต่างกัน ดังนี้

ประการแรก คำ “ที่” “ซึ่ง” และ “อัน” ต่างเป็นคำที่อยู่ในหมวดคำได้หลายชนิด และทำได้หลายหน้าที่ คือ

1. “ที่” มีการใช้ได้ดังนี้ (1) เป็นคำนำหน้าประโยคลดฐานะ (2) นำหน้ากริยาวลี หลังคำกริยา “เป็น” (3) เป็นคำนาม (4) เป็นคำบุพบท (5) ปรากฏในคำซ้อน (6) ปรากฏร่วมกับคำว่า “จะ” เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี (7) นำหน้าหัวข้อของประโยค

2. “ซึ่ง” มีที่ใช้จำแนกได้ ดังนี้ (1) เป็นคำนำหน้าประโยคลดฐานะ (2) เป็นคำเชื่อมแทน (3) นำหน้าหัวข้อของประโยค (4) นำหน้าหน่วยกรรมตรง

3. “อัน” มีที่ใช้จำแนกได้ ดังนี้ (1) นำหน้ากริยาวลีทำให้เป็นนามวลี (2) เป็นคำเชื่อมแทน (3) เป็นส่วนหนึ่งของคำเชื่อมสรุปความ (4) นำหน้าหัวข้อ (Topic) ของประโยค (5) ปรากฏในคำซ้อน (6) เป็นคำลักษณนาม

ประการที่สอง ถึงแม้ว่าในบางกรณี “ที่” “ซึ่ง” และ “อัน” จะมีการใช้เหมือนกันแต่สามารถแยกกฎเกณฑ์การใช้ว่า ที่ใดควรใช้คำใดได้ ดังนี้

1. ในกรณีคำว่า “ที่” และ “ซึ่ง” ใช้ นำหน้าประโยคลดฐานะนั้น จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันจะใช้แต่ “ที่” นำหน้าประโยคลดฐานะเท่านั้น ไม่ใช้ “ซึ่ง” นำหน้าประโยคลดฐานะ การใช้ “ซึ่ง” นำหน้าประโยคลดฐานะมีแต่ในภาษาไทยโบราณเท่านั้น คือ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

2. ในกรณีที่คำว่า “ซึ่ง” และ “อัน” เป็นคำเชื่อมแทน “ซึ่ง” จะทำหน้าที่เชื่อมประโยค 2 ประโยค โดยแทนนามวลี กริยาวลี หรือประโยคที่นำหน้า และทำหน้าที่

เช่นเดียวกับนามวลี หรือกริยาวลีที่แทน มักใช้ในภาษาร้อยแก้วธรรมดาถือเป็นภาษาชนิดบรรยาย ส่วน “อัน” จะทำหน้าที่เชื่อมประโยค 2 ประโยค โดยแทนนามวลีหรือกริยาวลีที่นำหน้า และทำหน้าที่เช่นเดียวกับนามวลี หรือกริยาวลีที่แทน มักใช้ในภาษาร้อยแก้วที่ต้องการความสละสลวย เช่น พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร

3. ในกรณีที่ว่า “ที่” “ซึ่ง” และ “อัน” ให้นำหน้าหัวข้อของประโยค “ที่” มีการใช้สมัยอยุธยาเพียงข้อมูลเดียว และมีการใช้สมัยรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงปัจจุบัน โดยหัวข้อที่อยู่หลัง “ที่” จะมีฐานะเป็นประโยค ประโยคที่ตามมาอาจจะมีคำเชื่อมประโยคนำหน้า ทำหน้าที่เป็นบทขยายหัวข้อ

“ซึ่ง” จะปรากฏในภาษาโบราณ คือ ในสมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยหัวข้อที่อยู่หลัง “ซึ่ง” จะมีฐานะเป็นนามวลี กริยาวลี หรือประโยค

ส่วน “อัน” มีการใช้ตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบัน โดยหัวข้อที่อยู่หลัง “อัน” จะมีฐานะเป็นนามวลี กริยาวลี หรือประโยค

ประการที่สาม ในแต่ละสมัยจะมีการใช้คำ “ที่” “ซึ่ง” “อัน” ที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. การใช้คำว่า “ที่”

1.1 การใช้คำว่า “ที่” นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลี พบใช้เฉพาะสมัยรัตนโกสินทร์เพียงสมัยเดียว

1.2 การใช้คำว่า “ที่” นำหน้าประโยคลดฐานะเป็นส่วนประกอบของนามวลี พบทั้งสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์

1.3 การใช้คำว่า “ที่” นำหน้าประโยคลดฐานะเป็นส่วนประกอบของกริยาวลี พบใช้เพียงสมัยเดียวคือสมัยรัตนโกสินทร์

1.4 การใช้คำว่า “ที่” นำหน้ากริยาวลี หลังคำกริยา “เป็น” นำหน้ากริยาวลี พบใช้ทั้งสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์

1.5 การใช้คำว่า “ที่” นำหน้ากริยาวลี หลังคำกริยา “เป็น” เป็นคำนามนำหน้ากริยาวลี พบใช้ทั้งสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์

1.6 การใช้คำว่า “ที่” นำหน้ากริยาวลี หลังคำกริยา “เป็น” นำหน้าประโยค
ลดฐานะเป็นนามวลี พบใช้เพียงสมัยเดียวคือสมัยรัตนโกสินทร์

1.7 การใช้คำว่า “ที่” เป็นคำบุพบท พบใช้ทั้งสมัยสุโขทัย อยุธยา และ
รัตนโกสินทร์

1.8 การใช้คำว่า “ที่” ที่ปรากฏในคำซ้อน พบใช้ทั้งสมัยสุโขทัย อยุธยา และ
รัตนโกสินทร์

1.9 การใช้คำว่า “ที่” โดยปรากฏร่วมกับคำว่า “จะ” เป็นส่วนประกอบของ
กริยาวลี พบใช้เพียงสมัยเดียวคือสมัยรัตนโกสินทร์

1.10 การใช้คำว่า “ที่” นำหน้าหัวข้อของประโยค พบใช้เพียงสองสมัยคือ
สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์

2. การใช้คำว่า “ซึ่ง”

2.1 การใช้คำว่า “ซึ่ง” นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลี พบใช้เพียง
สมัยเดียวคือสมัยรัตนโกสินทร์

2.2 การใช้คำว่า “ซึ่ง” เป็นคำเชื่อมแทน พบใช้ทั้งสมัยสุโขทัย อยุธยา และ
รัตนโกสินทร์

2.3 การใช้คำว่า “ซึ่ง” นำหน้าหัวข้อของประโยค พบใช้ทั้งสมัยสุโขทัย อยุธยา
และรัตนโกสินทร์

2.4 การใช้คำว่า “ซึ่ง” นำหน้าหน่วยกรรมตรง พบใช้ทั้งสมัยสุโขทัย อยุธยา
และรัตนโกสินทร์

3. การใช้คำว่า “อัน”

3.1 การใช้คำว่า “อัน” นำหน้ากริยาวลีทำให้เป็นนามวลี พบใช้ทั้งสมัยสุโขทัย
อยุธยา และรัตนโกสินทร์

3.2 การใช้คำว่า “อัน” เป็นคำเชื่อมแทน พบใช้ทั้งสมัยสุโขทัย อยุธยา และ
รัตนโกสินทร์

3.3 การใช้คำว่า “อัน” เป็นคำเชื่อมสรุปความ พบใช้สองสมัยคือสมัยอยุธยา
และสมัยรัตนโกสินทร์

3.4 การใช้คำว่า “อัน” ในคำซ้อน พบใช้ทั้งสามสมัยคือสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์

3.5 การใช้คำว่า “อัน” นำหน้าหัวข้อของประโยค พบใช้ทั้งสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์

3.6 การใช้คำว่า “อัน” เป็นคำลักษณนาม พบใช้ทั้งสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์

จากงานวิจัยของผู้ที่ได้ศึกษาคำว่า “ที่” สามารถสรุปลักษณะการใช้คำว่า “ที่” ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

เปรียบเทียบผลการศึกษากการใช้คำว่า “ที่” ที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว

	ดุษฎีพร	กัญจนา	พิมพ์พรณ	ภาสินี	พรทิพย์
1. คำเชื่อมสามัญ นำหน้าอนุพจน์	/				
2. คำนำหน้าอนุประโยค		/	/	/	/
3. คำเชื่อมสัมพันธ	/	/			
4. คำนำหน้าประโยคลดฐานะ					/
5. คำนำหน้ากริยาวลี หลังคำกริยา “เป็น”					/
6. ใช้เป็นคำนาม					/
7. ใช้เป็นคำบุพบท					/
8. ปรากฏในคำซ้อน 4 ตำแหน่ง					/
9. ปรากฏร่วมกับคำว่า “จะ” เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี					/
10. นำหน้าหัวข้อของประโยค (Topic)					/

3. ข้อมูลและวิธีการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านข้อมูล

ข้อมูลเอกสารที่นำมาใช้การวิเคราะห์การใช้คำ “ที่” ในสมัยรัชกาลที่ 4 นำมาจากเอกสารชั้นต้น 3 ฉบับ ได้แก่

3.1.1 หนังสือราชกิจจานุเบกษา รัชกาลที่ 4

3.1.2 ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2394-2400

3.1.3 ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2401-2404

เอกสารทั้งสามฉบับดังกล่าวเป็นตัวแทนของภาษาเขียนและภาษาแบบแผนทางราชการในสมัยนั้น จึงเป็นตัวอย่างข้อมูลทางภาษาที่ดีที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์ลักษณะการใช้คำ “ที่” ที่ปรากฏในยุคสมัยดังกล่าวได้

3.2 วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องการใช้คำ “ที่” ในสมัยรัชกาลที่ 4 ผู้วิจัยมีลำดับในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

3.2.1 สำนวณแนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

3.2.2 สำนวณเอกสารราชการในสมัยรัชกาลที่ 4 เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยเลือกจากเอกสารราชการซึ่งเป็นตัวแทนของภาษาเขียนและภาษาแบบแผนในสมัยรัชกาลที่ 4 จำนวน 3 ฉบับ

3.2.3 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาทั้ง 3 ฉบับ โดยใช้วิธีการฉบับที่ข้อความที่ปรากฏการใช้คำ “ที่”

3.2.4 นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้าง ซึ่งพิจารณาการปรากฏของคำ แล้วจัดหมวดหมู่ของการใช้คำตามลักษณะการปรากฏที่พบออกเป็นกลุ่มย่อย

3.2.5 ศึกษาการใช้คำว่า “ที่” สมัยรัชกาลที่ 4 ว่ามีลักษณะอย่างไร

3.3.6 ศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำว่า “ที่” ในสมัยรัชกาลที่ 4 กับการใช้คำ “ที่” ในสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ที่มีผู้ศึกษาเอาไว้แล้วว่ามีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

3.3.7 สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัยที่ได้

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการใช้คำว่า “ที่” ในสมัยรัชกาลที่ 4 ผู้วิจัยพบว่า คำว่า “ที่” ในสมัยนี้ปรากฏลักษณะการใช้คำ 6 ประการ ได้แก่

4.1 “ที่” ที่ทำหน้าที่เป็นคำนำหน้าประโยคลดฐานะ

4.2 “ที่” ใช้หลังคำกริยา “เป็น”

4.3 “ที่” ใช้เป็นคำบุพบท

4.4 “ที่” ใช้เป็นคำช้อน

4.5 “ที่” ใช้ปรากฏร่วมกับคำว่า “จะ” เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี

4.6 “ที่” ใช้นำหน้าหัวข้อของประโยค

ดังต่อไปนี้

4.1 “ที่” นำหน้าประโยคลดฐานะ

ผู้วิจัยพบว่าคำว่า “ที่” เป็นคำนำหน้าประโยคลดฐานะ ประโยคลดฐานะตรงกับคำว่า Clause ในภาษาอังกฤษ เป็นคำที่ใช้เรียกหน่วยทางไวยากรณ์ทางภาษาศาสตร์ นักภาษาศาสตร์และนักไวยากรณ์บางท่านอาจใช้คำเรียกต่างกันไป เช่น “อนุประโยค” (อุปกิตศิลป์สาร, พระยา, 2539) หรือ “อนุพากษ์” (ดุชะฎีพร ชำนิโรคนานต์, 2512)

การใช้คำว่า “ที่” ที่เป็นคำนำหน้าประโยคลดฐานะ จากข้อมูลสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

“ที่” ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลี

“ที่” ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของนามวลี

“ที่” ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของกริยาวลี

4.1.1 “ที่” ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลี (ที่ + S > NP)

นามวลี หมายถึง คำนามคำเดียว คำสรรพนามคำเดียว คำนามกับส่วนขยาย หรือคำสรรพนามกับส่วนขยาย ซึ่งทำหน้าที่เป็น “ส่วนของประโยค” ชนิดใดชนิดหนึ่งใน 4 ชนิด คือ หน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง หน่วยกรรมรอง และหน่วยนามเดี่ยว และนามวลียังเป็นส่วนหนึ่งของกาลวลี สถานวลี และบุพบทวลีอีกด้วย (พรทิพย์ กิจสมบัติ, 2524, น. 8)

จากข้อมูล “ที่” นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลี เมื่ออยู่ในประโยคจะทำหน้าที่เป็น หน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง หรือเป็นส่วนประกอบของบุพบทวลี ดังตัวอย่าง

1) “ที่” ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธาน (ที่ + S > NP (Subj))

คำว่า “ที่” สามารถใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลีในข้อความ ซึ่งนามวลีนี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานที่อยู่ในประโยค

(1) ตัวอย่างที่ 1

หลวงธรรมสารทูลขุนถึงแก่กรรม ป่วยเป็นโรคมเร็งกรามข้างแลเปนไข้บิด ด้วย อากาวยังไม่หนักนัก แต่เป็นคนชรา อายุใกล้เจดสิบปี เปนลมขึ้นมาก็ถึงแก่กรรม โดยเร็ว ฯ **ที่หลวงธรรมสาร**นั้นเมื่อสพเฝ้าแล้วจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้หลวงธรรมบาลพี่ชายพระยาเพชรภูวาเปนต่อไป

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 19)

จากข้อความตัวอย่าง “ที่” นำหน้าประโยค “หลวงธรรมสาทรนั้นเมื่อเผาศพแล้ว” ทำให้ประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลี และนามวลีดังกล่าวทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานของประโยค โดยมี “จะทรงพระกรุณา...” เป็นกริยาวลี

2) “ที่” ใช้ นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรง

(2) ตัวอย่างที่ 2

ภายหลังได้ทราบว่าในเมืองลิสบอน เกิดการวุ่นวายย้ายพลัดเปลี่ยนเจ้าแผ่นดินและผู้ครองแผ่นดินใหม่บ้านเมืองไม่เป็นปกติ ความดำริที่^๑จะทำสัญญา^๒ก็เลยสงบเงียบมาก มีสเดอการโดศมันโนเวลก็เปนแต่อยู่รักษาที่^๓นั้นสืบมานานหลายปี

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 186)

จากข้อความตัวอย่าง “ที่” ใช้ นำหน้าประโยค “จะทำสัญญา” ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรงในประโยค “ความดำริที่^๑จะทำสัญญา^๒ก็เลยสงบเงียบมาก”

3) “ที่” ใช้ นำหน้าประโยคลดฐานะที่ทำหน้าที่ได้อย่างนามวลีซึ่งอยู่ในบุพบทวลี

“ที่” สามารถใช้ นำหน้าประโยคลดฐานะซึ่งประกอบเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างบุพบทวลี

(3) ตัวอย่างที่ 3

ฝนแล้งก็ต้องเสียเงินซื้อเข้าแพงมากชดเชยกับที่^๑เสีย^๒น้อยเมื่อ^๓เข้าถูกเหมือนกัน

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 35)

จากข้อความตัวอย่าง “ที่” ตามหลังบุพบท “กับ” ใช้ นำหน้าประโยค “เสีย^๒น้อยเมื่อ^๓เข้าถูก” ที่ลดฐานะเป็นนามวลีที่อยู่ในบุพบทวลี “กับที่^๑เสีย^๒น้อยเมื่อ^๓เข้าถูก”

4.1.2 “ที่” ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของนามวลี

“ที่” สามารถใช้นำหน้าประโยคลดฐานะซึ่งประกอบเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างนามวลี

(4) ตัวอย่างที่ 4

ถ้าสินสมรส**ที่**บิดามารดาญาติพี่น้องจะยกไว้ให้แก่หลานไม่แบ่งปันเอานั้น น้อยกว่าที่จะได้ส่วนแบ่งปันในสินเดิม ก็ให้คิดแบ่งเฉลี่ยในสินเดิมไปบรรจบกับสินสมรส ให้ครบคนละส่วนทุกคน

(ประชุมประกาศ, 2394-2400, น. 11)

“ที่” ใช้นำหน้าประโยค “บิดามารดาญาติพี่น้องจะยกไว้ให้แก่หลานไม่แบ่งปัน” ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดในนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ “สินสมรส” (หน่วยกำหนดในที่นี้ใช้ตามแนวคิดของพรทิพย์ กิจสมบัติ (2524) ซึ่งระบุไว้ว่า หน่วยกำหนด สามารถประกอบด้วย “ที่” และประโยคลดฐานะ)

(5) ตัวอย่างที่ 5

อนึ่งถ้อยคำจะจดชื่อผู้หญิงนั้น ถ้าผู้หญิง**ที่**ไม่มีบรรดาศักดิ์มีแล้วอยู่กับผู้ก็เป็นหม้ายก็ดี จึงให้เรียกว่าอ่าแดง ถ้ายังไม่มีผู้เรียกว่าอ่าแดงไม่ได้ ให้ออกชื่อเปล่า ๆ เกิด

(ประชุมประกาศ, 2394-2400, น. 108)

“ที่” ใช้นำหน้าประโยค “ไม่มีบรรดาศักดิ์” ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดในนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ “ผู้หญิง”

นอกจากนี้คำว่า “ที่” ยังใช้นำหน้าประโยคซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลีซึ่งเป็นส่วนประกอบของกาลวลีได้อีกด้วย ดังตัวอย่าง

(6) ตัวอย่างที่ 6

หนังสือราชกิจจานุเบกษานี้ คือการใด ๆ ซึ่งได้มีท้องบัญญัติตราแลบาทหมาย และประกาศด้วยหนังสือเขียนเส้นดินสอดำประทับตราตามตำแหน่งตามธรรมเนียมเก่านั้น ซึ่งได้มีแล้วไปในบักษนั้นฤาบักษที่ล่วงไปแล้วในเดือนนั้น ฤาเดือนที่ล่วงแล้วก็จะเก็บเอามาว่าแต่ย่อ ๆ ในสิ่งที่เป็นสำคัญเพื่อจะให้เป็นพยานแก่ท้องบัญญัติตราแลบาทหมาย คำประกาศซึ่งมีไปแล้วก่อนนั้นเพื่อจะให้คนที่ได้อ่านหนังสือก่อน เชื่อแท้แน่ใจไม่สงสัยที่ไม่เข้าใจความจะได้เข้าใจ

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 4)

“ที่” ใช้นำหน้าประโยค “ล่วงไปแล้ว” หรือ “ล่วงแล้ว” ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลีซึ่งเป็นส่วนประกอบของกาลวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ “บักษ” และ “เดือน”

(7) ตัวอย่างที่ 7

ว่าอาคารเตาสุรากงูเก่า ขุนโสภณเพชรรัตนทำมาเป็นจำนวนเงินปีละสองร้อยชั่ง ในปีมะเส็งนพศที่ล่วงไปแล้วนี้

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 58)

“ที่” ใช้นำหน้าประโยค “ล่วงไปแล้ว” ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลีซึ่งเป็นส่วนประกอบของกาลวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ “ปีมะเส็งนพศก”

4.1.3 “ที่” ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของกริยาวลี

“ที่” ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของกริยาวลี ทำหน้าที่เป็นบทขยายของหน่วยแก่นในกริยาวลี กริยาวลีอาจทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยาชนิด อกรรม ชนิดสกรรม หรือชนิดทวิกรรม

จากข้อมูลที่เป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พบเพียงคำว่า “ที่” ที่ใช้นำหน้าประโยคประธานในโครงสร้างกริยาวลี มีโครงสร้าง คือ **หน่วยกริยากรรม + ที่ + ประโยคประธาน** ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(8) ตัวอย่างที่ 8

ความชอบในที่อาการเจริญขึ้นมากดังนี้ ก็หาเป็นความชอบของขุนโสภณเพชรรัตน์ ไม่เป็นความชอบของผู้มาประมุขใหม่ทั้งสิ้น

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 59)

“ที่” ใช้นำหน้าประโยค “อาการเจริญขึ้นมาก” ซึ่งประธานทำหน้าที่เป็นบทขยายหน่วยแก่น “ความชอบ” และบอกเหตุผลว่าเพราะเหตุใดจึงมีความชอบ

4.2 “ที่” ใช้นำหน้ากริยา “เป็น”

“ที่” ใช้นำหน้ากริยา “เป็น” ตามปกติแล้วคำกริยา “เป็น” จะเป็นคำที่ปรากฏตามลำพังไม่ได้ ดังนั้นจึงต้องมีบทขยายตามหลังคำว่า “เป็น” จึงจะทำได้เนื้อความที่สมบูรณ์

“ที่” ปรากฏหลังคำกริยา “เป็น” จะใช้ในลักษณะดังนี้ คือ

4.2.1 “ที่” ที่นำหน้ากริยาวลี หลังคำกริยา “เป็น” ทำหน้าที่เป็นบทขยาย

“ที่” เมื่อนำหน้ากริยาวลี หลังคำกริยา “เป็น” “ที่” และคำกริยาวลี จะทำหน้าที่เป็นบทขยายคำกริยา “เป็น” และประโยคจะมีโครงสร้างดังนี้ คือ

(นามวลี) + เป็น + ที่ + กริยาวลี

คำกริยาในกริยาวลีมักมีความหมายเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก นามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทประธานจะอยู่หน้าคำกริยา “เป็น” เป็นต้นเหตุให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้น

หรือเป็นผู้รับความรู้สึกเช่นนั้น ในบางประโยคอาจจะมีการพบวลีอยู่ข้างหลังกริยาวลี ช่วยให้ทราบว่า ผู้ใดมีความรู้สึกดังกล่าว (พรทิพย์ กิจสมบัติ, 2524, น. 32)

(9) ตัวอย่างที่ 9

...แลนับถือเป็นอันมากแลว่าเครื่องบรรณาการ ซึ่งทรงยินดีออกไปรับแล้วจัด
เรียบเรียงไว้ในห้องอันหนึ่งไว้สำหรับชม แลเห็นเป็นที่รักถึงทางพระราชไมตรีสืบไป
ภายหน้า

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 18)

“ที่” ใช้นำหน้ากริยาวลี “รัก” ทำหน้าที่เป็นบทขยายคำกริยา “เป็น” หน่วย
ประธาน คือ “เครื่องราชบรรณาการ” บุพบทวลี คือ “ถึงทางพระราชไมตรีสืบไปภายหน้า”

(10) ตัวอย่างที่ 10

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศ แก่เจ้าต่างกรมและยังไม่ได้ตั้งกรม แล
ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยให้ทราบทั่วกันตลอดลงไปจนข้าเจ้าบ่าวนายแลราษฎรทั้งปวง
ว่าทุกวันนี้มีที่หลายแห่ง คือ วังเจ้าบ้านขุนนางใหญ่ ๆ ที่คนเล่าว่าเป็นที่ย่าเียงเกรงขาม
(ราชกิจจานุเบกษา, น. 96)

“ที่” ใช้นำหน้ากริยาวลี “เียงเกรงขาม” ทำหน้าที่เป็นบทขยายคำกริยา
“เป็น” หน่วยประธาน คือ “วังเจ้าบ้านขุนนางใหญ่ ๆ”

4.2.2 “ที่” ตามหลังคำกริยา “เป็น” ทำหน้าที่เป็นคำนาม

“ที่” ที่เป็นคำนาม เป็นหน่วยคำอิสระ สามารถปรากฏตามลำพังหรือปรากฏ
ร่วมกับคำอื่นได้เนื่องจากมีความหมายโดยตัวเอง

คำว่า “ที่” ที่เป็นคำนามมีหลายความหมาย จะทราบความหมายของคำนั้น
ต้องดูจากบริบท

(11) ตัวอย่างที่ 11

เมื่อภิกษุสงฆ์สามเณรรูปใดมีสติปัญญาฉลาดเล่าเรียน แผลพระคัมภีร์ได้เป็นที่เปรียญ เอก โท ตริ ก็ทรงพระราชศรัทธาถวายนิตยภัตตามควรทุกเดือน ให้เป็นกำลังแก่การเล่าเรียนสืบไป

(ประชุมประกาศ, 2394-2400, น. 60)

“ที่” เป็นคำนามที่มีความหมายแสดงตำแหน่ง หรือยศ โดยมีชื่อตำแหน่งหรือยศตามมา ในที่นี้แสดงตำแหน่งของพระสงฆ์ที่ได้เปรียญ

4.3 “ที่” ที่เป็นคำบุพบท

“ที่” ที่เป็นคำบุพบท อาจปรากฏหน้าคำนามหรือนามวลี หรือประโยคลดฐานะเป็นนามวลีได้ โดยที่อาจปรากฏตามลำพัง หรือปรากฏร่วมกับคำบุพบทอื่น ๆ ได้ (พรทิพย์ กิจสมบัติ, 2524, น. 46)

จากข้อมูลที่พบ พบว่า “ที่” ใช้หน้าคำนาม หรือนามวลี เพื่อใช้บอกสถานที่ดังตัวอย่าง

(12) ตัวอย่างที่ 12

ครั้งนี้การผูกปี่จิ้นจะได้ลงมือผูกที่พระคลังสินค้า นำพระบรมมหาราชวังด้านตะวันตกริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่วันสุกร เดือนห้าขึ้นห้าค่ำ ปีมะเมียยังเปนนพศกไป...

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 9)

จากตัวอย่าง “ที่” เป็นคำบุพบท นำหน้าคำนาม “พระคลังสินค้า” ในประโยคทำหน้าที่บอกสถานที่ในประโยค

(13) ตัวอย่างที่ 13

ครั้น ณ วันศุกร์เดือนห้า ขึ้นสิบสองค่ำ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเริ่มก่อการในพระฤกษ์ที่พระปฐมเจดีย์ พร้อมด้วยพระบรม
วงษานุวงษท่านเสนาบดี แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 121)

“ที่” ในตัวอย่างทำหน้าที่เป็นบุพบทปรากฏหน้าคำนาม “พระปฐมเจดีย์”
ทำหน้าที่บอกสถานที่ในประโยค

นอกจากนี้แล้วคำว่า “ที่” ยังสามารถปรากฏร่วมกับคำบุพบทที่ใช้บอก
สถานที่คำอื่น ๆ ได้ ดังในตัวอย่างที่ 14 ที่จะกล่าวถึง ในตัวอย่างคือคำว่า “ที่” ปรากฏ
ร่วมกับคำว่า “น่า” (ปัจจุบันใช้ว่า หน้า) ซึ่งเป็นคำบุพบทบอกตำแหน่งที่ใช้นำหน้า
นามหรือนามวลีในประโยค

(14) ตัวอย่างที่ 14

ถ้าใครไม่มีใครจะอนุเคราะห์ถวายเรื่องราวให้ก็คอยที่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์
ในวันใกล้เป็นเบื้องหน้าวันพระศิว

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 40)

คำว่า “ที่” ที่ปรากฏในตัวอย่างดังกล่าวทำหน้าที่เป็นคำบุพบทและปรากฏ
ร่วมกับบุพบท “น่า” อยู่หน้าคำนาม “พระที่นั่งสุทไธสวรรย์” ทำหน้าที่บอกสถานที่

จากตัวอย่างของคำว่า “ที่” ที่เป็นคำบุพบท ในงานพระราชนิพนธ์ของรัชกาล
ที่ 4 นั้น จะเห็นว่า คำว่า “ที่” ที่เป็นคำบุพบทในบางตัวอย่างนั้นสามารถตามหลัง
คำกริยากรรมได้ คือ ไม่เป็นไปตามกรอบประโยคทดสอบของ วิจิตรน ภาณุพงศ์
(2520) ลักษณะที่ปรากฏดังกล่าวนี้อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากความแตกต่างของ
ภาษา ซึ่งกรอบประโยคที่ วิจิตรน ภาณุพงศ์ ใช้ทดสอบคำว่า “ที่” ที่เป็นบุพบทนั้น เป็น

กรอบทดสอบที่ใช้ได้เฉพาะภาษาไทยปัจจุบันเท่านั้น ดังนั้นภาษาที่ใช้ในสมัยรัชกาลที่ 4 จึงมีลักษณะที่นอกเหนือไปจากกรอบประโยคทดสอบที่ตั้งไว้ได้

4.4 “ที่” ที่ปรากฏในคำซ้อน

“ที่” จะปรากฏในคำซ้อนจะมีโครงสร้าง ดังนี้

ตำแหน่งที่	1	2	3	4
	ที่	...	ที่	...

คำซ้อนจะเป็น 2 คู่ โดยคำในตำแหน่งที่ 1 และที่ 3 เป็นคำว่าที่ ส่วนคำที่ 2 และ 4 เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน หรือ คำที่ 2 และ 4 อาจเป็นคำนามหรือคำกริยาก็ได้

คำซ้อน “ที่” มีลักษณะเป็นคำซ้อนที่ใช้เพื่อความหมาย คือ ความหมายเด่นของคำจะอยู่ที่คำข้างหน้าหรืออาจจะอยู่ที่คำข้างหลัง คำที่เหลือนั้นจะทำหน้าที่เสริมความหมายของคำหลักในคำซ้อนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

หน้าที่ของคำซ้อนที่มีคำ “ที่” ตามโครงสร้างดังกล่าว อาจทำหน้าที่เป็นคำนาม คำกริยา และคำขยายของประโยคได้

(15) ตัวอย่างที่ 15

ถ้าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเสด็จพระราชดำเนินไปประพาศประทับอยู่ที่พระนารายณ์ราชนิเวศวังเมืองลพบุรีนาน ๆ แล้วจะต้องโดยเสด็จพระราชดำเนินไปอยู่ด้วย ถ้าเป็นโรคแล้วกลัวจะหาที่อาไศรยยาก เพราะเรือไปจอดไม่ได้ก็ให้คิดหาที่ไว้ที่สวนในเมืองลพบุรี เป็นที่ของในกรมเจ้านายแลเป็นของตัวของท่านขุนนางนั้น ๆ

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 24)

“ที่” ปรากฏในคำซ้อน “ที่ไว้ที่สวน” ทำหน้าที่เป็นคำนาม ปรากฏคำนามในตำแหน่งที่ 2 และ 4

(16) ตัวอย่างที่ 16

ครั้นเมื่อเมืองเดิมของโปรตุเกสมีความวุ่นวายเปลี่ยนเจ้าแผ่นดิน แลอำนาจแผ่นดินโปรตุเกสอลแปรปรวนไปด้วยแผ่นดินไหว แลข้าศึกภายนอกเบียดเบียนแลอื่น ๆ คนโปรตุเกสที่อยู่ในเมืองสยามไม่มี

ที่พึ่งที่อ้างในเมืองเดิมแล้วก็กลับกลายเป็นข้าแผ่นดินสยามไป

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 181)

“ที่” ปรากฏในคำซ้อน “ที่พึ่งที่อ้าง” มีความหมายหลักอยู่ที่คำว่า “ที่พึ่ง” มีความหมายถึงตัวบุคคลที่เป็นที่พึ่งพาอาศัยได้ ทำหน้าที่เป็นค่านามในประโยค โดยมีคำกริยาปรากฏในตำแหน่งที่ 2 และ 4

(17) ตัวอย่างที่ 17

ประกาศให้ส่งต่อ ๆ กันไปว่าบันดาโรงศาลแลทิมแลคุกแลที่จำที่ขังคนโทษฤคนเปนนี้หลวงก็ดี ทุกหมู่ทุกกรมในพระบรมมหาราชวัง แลเจ้าหมื่นนายหมวดบันดาที่คุมเลขไพร่หลวงจ่ายเดือน ฤไพร่หลวงกองส่วยต่าง ๆ ในกรุงนอกกรุงก็ดี...

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 192)

“ที่จำที่ขัง” ปรากฏคำกริยาในคำซ้อนตำแหน่งที่ 2 และ 4 ทำหน้าที่เป็นค่านามในประโยค

(18) ตัวอย่างที่ 18

เหตุฉะนั้นจึงได้กฎหมายไว้ห้ามมิให้ยิงปืนเล็กในที่วัดที่บ้าน ถึงที่ป่าที่ทุ่งก็ดี ห้ามมิให้ยิงช้าง ม้า แลโค กระบือ แลสัตว์ ที่เจ้าของหวงห้ามเลี้ยงไว้

(ประชุมประกาศ, 2401-2404, น. 240)

จากตัวอย่างนี้ปรากฏคำซ้อน 2 คำด้วยกัน คือ “ที่วัดที่บ้าน” และ “ที่ป่าที่ทุ่ง” คำที่ปรากฏในตำแหน่งที่ 2 และ 4 เป็นคำนามบอกสถานที่

(19) ตัวอย่างที่ 19

ด้วยราชฎียรินเรื่องราวในกรมเมือง ก็ให้นำขึ้นมากราบเรียนต่อท่านผู้สำเร็จราชการในกรมเมือง สั่งให้ผู้ใดพิจารณาชั้นสูตรเห็นว่า **ที่บ้านที่สวน** เป็นกระหนาบคาบเกี่ยวจริง ก็ให้บังคับตัดลินให้คืนให้ผู้ขายเสีย

(ประชุมประกาศ, 2401-2404, น. 271)

จากตัวอย่างนี้ปรากฏคำซ้อน “ที่บ้านที่สวน” คำที่ปรากฏในคำซ้อนตำแหน่งที่ 2 และ 4 เป็นคำนามบอกสถานที่

โดยสรุป คำว่า “ที่” ที่ปรากฏในคำซ้อนจะเป็นคำหลายชนิดคือ

1. “ที่” เป็นคำนาม โดยมีคำกริยาปรากฏตำแหน่งที่ 2 และ 4 ได้แก่ ที่พึ่งที่อ้างที่จำที่ซึ่ง

2. “ที่” เป็นคำบุพบท โดยมีคำนามบอกสถานที่อยู่ในตำแหน่งที่ 2 และ 4 ได้แก่ ที่บ้านที่สวน ที่วัดที่บ้าน ที่ป่าที่ทุ่ง ที่ไร่ที่สวน

4.5 “ที่” ที่ปรากฏร่วมกับคำว่า “จะ” เป็นส่วนประกอบของกริยาลี

จากการศึกษาเอกสารที่เป็นข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าคำว่า “ที่” ที่ปรากฏในเอกสารดังกล่าวมีลักษณะการปรากฏร่วมกับคำว่า “จะ” ในข้อความ และพบใน 2 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้

1. ที่ + จะ + กริยาลี

2. คำช่วยหน้ากริยา + ที่ + จะ + กริยาลี

(20) ตัวอย่างที่ 20

จึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ทรงปรึกษากับข้าราชการทั้งปวง ทรงสันนิษฐานพร้อมกับความคิดข้าราชการทั้งปวง เห็นว่า**การที่จะทำสัญญา**กับผู้รับสั่ง พระเจ้าแผ่นดินเมืองเดนมาร์กครั้งนี้ก็เป็นเหมือนครั้งเมื่อทูตอังกฤษ ทูตอเมริกัน ทูตฝรั่งเศส เข้ามาทำสัญญาทางพระราชไมตรีแลการค้าขายครั้งก่อนแล้วมานั้น

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 62)

“ที่” ปรากฏร่วมกับคำว่า “จะ” ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี “ที่จะทำสัญญา”

(21) ตัวอย่างที่ 21

แต่ที่กุลบุตรจะบวชเป็นสามเณร ตั้งแต่อายุยังอยู่ในทวารวรมิไปจนถึงอายุได้ 21 ปี **ควรที่จะอุปสมบทเป็นภิกษุ** แม้มีความขัดข้องด้วยเหตุอันใดอันหนึ่ง มิได้อุปสมบทก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นสามเณรไปอีก 3 ปี จนถึงอายุได้ 24 ปี ถ้าพ้นกว่านั้นไม่อุปสมบทก็ให้สึกเสีย

(ประชุมประกาศ, 2394-2400, น. 41)

“ที่” ปรากฏร่วมกับคำว่า “จะ” หลังคำช่วยหน้ากริยา “ควร” เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี “ที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ”

4.6 “ที่” ที่นำหน้าหัวข้อ (Topic) ของประโยค

จากข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ให้ผู้วิจัยพบว่าคำว่า “ที่” จะใช้นำหน้าหัวข้อ (Topic) ซึ่งหัวข้อดังกล่าวนั้นเป็นที่รับทราบระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง หรือผู้พูดคาดว่าผู้ฟังรับทราบอยู่แล้ว ส่วนหัวข้อของประโยคมักจะลงท้ายด้วยคำว่า “นี้” หรือ “นั้น” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(22) ตัวอย่างที่ 22

“**ที่**ในพระนารายณ์ราชนิเวศเมืองลพบุรี**นั้น** ได้มีพระบรมราชโองการ ให้พระยาพิไชยสงคราม 1 พระยาริษิตนรงค์ 1 พระนริทรเสนี 1 ขึ้นไปเป็นแม่กองทำการปฏิสังขรณ์ขึ้นไว้เพื่อจะได้เป็นที่ประทับในกาลอันควร”

(ราชกิจจานุเบกษา, น. 23)

จากตัวอย่าง “**ที่**” ใช้นำหน้าประโยค “ในพระนารายณ์ราชนิเวศเมืองลพบุรี**นั้น**” เป็นหัวข้อ โดยการลงท้ายคำว่า “**นั้น**” เป็นการแสดงว่าหัวข้อดังกล่าว เป็นหัวข้อที่ผู้พูดคาดว่าผู้ฟังรู้แล้ว

5. สรุปผลการศึกษา

จากข้อมูลจากเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 4 นั้นมีการใช้คำ “**ที่**” หลายลักษณะทางไวยากรณ์ เมื่อนำข้อมูลจากผลการวิจัยเรื่องการใช้คำ “**ที่**” “**ซึ่ง**” “**อัน**” ของพรทิพย์ กิจสมบัติ (2524) มาเปรียบเทียบกับงานวิจัยเรื่องนี้พบว่า “**ที่**” ปรากฏลักษณะทางไวยากรณ์เช่นเดียวกับการใช้คำว่า “**ที่**” ในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ ยกเว้นการใช้คำว่า “**ที่**” ที่ใช้ร่วมกับประโยคลดฐานะเป็นนามวลีหลังคำกริยา “**เป็น**” ที่ไม่ปรากฏในยุคสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งขัดกับข้อสรุปในงานที่ผ่านมาของพรทิพย์ กิจสมบัติ (2524) ที่ได้ระบุเอาไว้ว่า “**ที่**” ที่นำหน้าประโยคซึ่งลดฐานะเป็นนามวลี หลังคำกริยา “**เป็น**” ไม่มีใช้ ในข้อมูลสมัยสุโขทัย อยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น “**ที่**” เริ่มใช้ในลักษณะดังกล่าว ตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและมีใช้มากในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และปัจจุบัน

อาจจะเป็นไปได้ว่าการใช้คำว่า “**ที่**” ในลักษณะดังกล่าว เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางไวยากรณ์ในช่วงหลัง

ตารางที่ 2

ตารางเปรียบเทียบการใช้คำ “ที่” ในสมัยรัชกาลที่ 4 กับสมัยอื่นๆ

การใช้คำ “ที่”	สุโขทัย	อยุธยา	รัตน โกสินทร์	สมัย รัชกาล ที่ 4
1. นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็น				
ก. นามวลี	-	-	/	/
ข. ส่วนประกอบของนามวลี	/	/	/	/
ค. ส่วนประกอบของกริยาวลี	-	-	/	/
2. นำหน้ากริยาวลี หลังคำกริยา “เป็น”				
ก. นำหน้ากริยาวลี	/	/	/	/
ข. เป็นคำนามนำหน้ากริยาวลี	/	/	/	-
ค. นำหน้าประโยคลดฐานะเป็นนามวลี	-	-	/	/
3. เป็นคำบุพบท	/	/	/	/
4. ปรากฏในคำซ้อน	/	/	/	/
5. ปรากฏร่วมกับคำว่า “จะ”	-	-	/	/
เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี				
6. นำหน้าหัวข้อของประโยค	-	/	/	/

เอกสารอ้างอิง

- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2503). *ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2349-2400*. องค์การค้ำของครุสภา.
- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2504). *ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2401-2404*. องค์การค้ำของครุสภา.
- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2537). *ราชกิจจานุเบกษา ในรัชกาลที่ 4*. สำนักราชเลขาธิการ.
- ดุษฎีพร ชำนิโรคศาสตร์. (2512). *อนุพากย์ในภาษาไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรทิพย์ กิจสมบัติ. (2524). *การใช้คำ ที่ ซึ่ง อัน [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาสินี ศรีหิรัญ. (2524). *ที่ ซึ่ง อัน ในคุณานุกรประโยค*. *วารสารอักษรศาสตร์*, 11(1), 50-59.
- วิจินต์ ภาณุพงศ์. (2520). *โครงสร้างภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์*. โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2540). *สถานภาพงานวิจัยภาษาศาสตร์ในประเทศไทย*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อุปกิตศิลปสาร, พระยา. (2539). *หลักภาษาไทย: อักษรวิธี วลีวิภาค วากยสัมพันธ์ อันตลักษ์ณ*. โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์ จำกัด.
- Sindhvananda, K. (1970). *The verb in modern Thai*. Georgetown University.
- Suwannamalik, P. (1974). *Sentential Complementation in Thai* [Master's Thesis]. University of Washington.